

หลักเกณฑ์ที่สำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

3.1 คุณลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ

3.1.1 ความหมายของตราสารเปลี่ยนมือ

กฎหมายไทยไม่ว่าเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆ ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่าตราสารเปลี่ยนมือไว้โดยเฉพาะ แต่เมื่อพิจารณาถึงคำว่า "ตราสารเปลี่ยนมือ" แล้วจะพบว่าประกอบด้วยคำ 2 คำ คือคำว่า "ตราสาร" (Instrument) และคำว่า "เปลี่ยนมือ" (Negotiable) ซึ่งคำว่าตราสารนี้มีปรากฏในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 309-312, 908, 910, 932, 984, 987 และมาตรา 750-752 พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 และประมวลกฎหมายรัชฎากร มาตรา 103, 107-111 เป็นต้น¹ แต่คำว่าตราสารที่ปรากฏในกฎหมายแต่ละฉบับก็มีความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน

ใน Black Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า "instrument" และ "negotiable" ไว้ดังนี้

"Instrument" A written legal document that defines rights, duties, entitlements, or liabilities, such as a contract, will, promissory note, or share certificate.²

¹ กัลยา ตีระเศรษฐเสมา, "แนวทางในการพัฒนาตราสารทางการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย (ศึกษา ที.ซี.ดี. เป็นตัวอย่าง)," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 47-48.

² Bryan A. Garner, *Black's Law Dictionary*, 8th ed. (St. Paul, Minn: West Group, 2004), p. 813.

“ตราสาร” หมายความว่า เอกสารที่ทำขึ้นอย่างเป็นทางการหรือเป็นเอกสารทางกฎหมายโดยระบุถึงสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ เช่น สัญญา พันัยกรรม ตั๋วสัญญาใช้เงิน ใบหุ้น เป็นต้น

“Negotiable”³ (1) To Communicate with another party for the purpose of reaching an understanding (2) To bring about by discussion or bargaining (3) To transfer (an instrument) by delivery or indorsement, whereby the transferee takes the instrument for value, in good faith, and without notice of conflicting title claims or defenses.

ตามความหมายที่ 3 “เปลี่ยนมือ” หมายความว่า การโอนตราสารโดยการส่งมอบหรือโดยการสลักหลัง ซึ่งผู้รับโอนตราสารจะต้องรับโอนด้วยความสุจริต เสียค่าตอบแทน โดยไม่รู้ถึงข้อขัดแย้งหรือข้อบกพร่องแห่งสิทธิเรียกร้องที่รับโอนมา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการโอนแบบ negotiable นี้จะต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องแบบอื่นๆ เช่น assignable หรือ transferable ซึ่งความแตกต่างนี้จะได้กล่าวต่อไป

ดังนั้น คำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” หมายความว่า “เอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ซึ่งเพียงแต่ส่งมอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสารนั้นรวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน”⁴

ในตำราของต่างประเทศได้มีการอธิบายความหมายของคำว่าตราสารเปลี่ยนมือไว้ดังนี้ “ตราสารเปลี่ยนมือ” เป็นตราสารที่แสดงสิทธิต่างๆ รวมทั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายของผู้ทรงสิทธิ ตามตราสารอย่างสมบูรณ์เต็มที่ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์และมีสิทธิที่จะโอนตราสารและสิทธิต่างๆ ใน

³ Ibid., p. 1064.

⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 35.

ตราสารนั้นไปยังผู้รับโอน อันทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิในตราสารนั้นอย่างเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตราสาร โดยปราศจากข้อต่อผู้ต่างๆ หากผู้รับโอนตราสารรับโอนโดยสุจริต⁵

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ The Uniform Commercial Code มาตรา 3-201 ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนมือได้ของตราสารไว้ดังนี้

Section 3-201: Negotiation.

(a) "Negotiation" means a transfer of possession, whether voluntary or involuntary, of an instrument by a person other than the issuer to a person who thereby becomes its holder.

(b) Except for negotiation by a remitter, if an instrument is payable to an identified person, negotiation requires transfer of possession of the instrument and its indorsement by the holder. If an instrument is payable to bearer, it may be negotiated by transfer of possession alone.

การเปลี่ยนมือ (Negotiation) หมายถึง การส่งมอบการครอบครองตราสารไม่ว่าการส่งมอบนั้นจะเป็นโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม โดยบุคคลอื่นนอกจากผู้ออกตัวไปยังอีกบุคคลหนึ่งที่เป็นผู้ทรง ถ้าตัวเป็นชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน การโอนเปลี่ยนมือยอมทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือถ้าเป็นตัวชนิดจ่ายให้แก่ผู้ถือ การโอนเปลี่ยนมือยอมทำได้โดยการส่งมอบการครอบครองเพียงอย่างเดียว

พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 31 ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนมือของตราสารไว้ดังนี้

Section 31: Negotiation of bill

(1) A bill is negotiated when it is transferred from one person to another in such a manner as to constitute the transferee the holder of bill

⁵ Dudley Richardson, Guide to Negotiable Instruments and the Bill of Exchange Acts, 5 th. ed. (London: Butterworth, 1976), p. 15.

(2) A bill payable to bearer is negotiated by delivery a bill

(3) A bill payable to order is negotiated by the indorsement of the holder completely by delivery

(4) Where the holder of the bill payable to his order transfer it for value without indosing it, the transfer give the transferee such the title as transfer had in the bill, and the transferee in addition acquires the right to have the indosement of the transfer

(5) Where and person is under obligation to indorse a bill in a representative capacity, he may indorse the bill in such terms as to negative personal liability.

หมายความว่า ตั๋วแลกเงินยอมสามารถโอนได้จากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งการโอนนี้จะทำให้ผู้รับโอนมีฐานะเป็นผู้ทรงตัวเงินนั้น โดยตัวเงินประเภทผู้ถือสามารถโอนให้กันได้โดยการส่งมอบ และตัวเงินชนิดสั่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคลยอมโอนได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ และหากผู้ทรงตัวเงินที่สั่งจ่ายตามคำสั่งของตนได้โอนตัวนั้นไปโดยมีสินจ้างตอบแทน แม้จะไม่ได้สลักหลังตัวนั้น การโอนนั้นทำให้ผู้รับโอนได้ไปซึ่งสิทธิของผู้โอนในตัวนั้น และผู้รับโอนมีสิทธิที่จะให้ผู้โอนสลักหลังตัวนั้นให้แก่ตนด้วย

ซึ่งหลักเกณฑ์การโอนเปลี่ยนมือตาม The Uniform Commercial Code และพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 นี้ได้บัญญัติไว้อย่างเดียวกับการโอนตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 และมาตรา 918 เพียงแต่ผู้รับโอนที่เป็นผู้ทรงโดยสมบูรณ์ไม่ต้องมีสินจ้างตอบแทนเช่นเดียวกับของต่างประเทศ เนื่องจากการที่จะเป็นตราสารเปลี่ยนมือตามกฎหมายประเทศอังกฤษจะต้องมีสินจ้างตอบแทนด้วยเสมอ

การที่ตราสารใดเป็นตราสารสิทธิยอมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ครอบครองตราสาร คือยอมมีสิทธิบังคับตามตราสารและสามารถโอนเปลี่ยนมือ (negotiable) ได้ ทำให้ผู้รับโอนตราสารยอมมีสิทธิดีกว่าผู้ถือตราสารนั้นให้ตน การโอนจะทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบในกรณีตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และโดยการส่งมอบในกรณีตราสารชนิดผู้ถือ การโอนดังกล่าวจะมีผลพิเศษกว่าการโอนแบบ Transferable เช่น ผู้ทรงใบตราส่งโดยได้รับโอนมาจากบุคคลไม่มีสิทธิ ผู้ทรงใบตราส่งยอมไม่มีสิทธิไปด้วย จึงมีคำกล่าวว่ ใบตราส่งเป็นตราสารกึ่งเปลี่ยนมือ (Quasi-Negotiable) เนื่องจากขาดคุณสมบัติดังกล่าว และพิเศษไปกว่าการโอนแบบ Assignable และจากคุณสมบัติ

การโอนที่พิเศษดังกล่าวส่งเสริมการค้าที่ใช้ตราสารเปลี่ยนมือแทนการชำระหนี้ด้วยเงินสด (as money) และส่งเสริมหลักเกณฑ์การเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ให้โอนได้ง่าย และผู้รับโอนได้รับความคุ้มครองไปมากกว่าตราสารธรรมดา อย่างไรก็ตามการครอบครองตราสารซึ่งเป็นเอกสารสิทธิทุกชนิดย่อมมีความสำคัญในการบังคับสิทธิตามตราสาร หากตราสารหลุดมือหรือถูกลักไปแล้ว ผู้ทรงยอมไม่มีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ตามตราสารนั้น⁶

3.1.2 ตราสารเปลี่ยนมือเป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ (Document of title)

จากนิยามคำว่า "ตราสารเปลี่ยนมือ" จะเห็นได้ว่าตัวตราสารนั่นเองมิใช่เป็นเพียงหลักฐานแห่งหนี้ (Evidence of debt) ที่จะพิสูจน์ถึงความผูกพันที่มีต่อกันระหว่างบุคคลที่เป็นคู่สัญญาในตราสารเท่านั้น แต่ตราสารยังก่อให้เกิดสิทธิตามตราสารขึ้นมาอีกด้วย คือ สิทธิที่แสดงความเป็นเจ้าของ สิทธิในการจำหน่าย จ่าย โอน เรียกรับ หรือหวงกันมิให้ผู้ใดเข้ามาล่วงเกินสิทธิของตน สิทธิในการเรียกค่าเสียหาย เป็นต้น ตราสารดังกล่าวจึงถูกเรียกเป็น "เอกสารสิทธิ" (Document of title) เช่นนายแดงมีสินค้าจำนวน 10,000 ชิ้น นายแดงนำสินค้านี้ไปฝากคลังสินค้าแห่งหนึ่งโดยนางแดงได้รับใบรับของคลังสินค้า (warehouse receipt) และใบประทวนสินค้า (warrant) จากนายคลังสินค้า ใบรับของคลังสินค้านี้ย่อมเป็นตราสาร (instrument) และเป็นเอกสารสิทธิ (document of title) เพราะเป็นเอกสารที่แสดงว่านายแดงเป็นเจ้าของสินค้าตามรายการที่ปรากฏในใบรับของคลังสินค้า (legal owner) ความเป็นเจ้าของในสินค้านี้ย่อมก่อให้เกิดสิทธิต่างๆ (legal title) แก่นายแดง และได้รับประโยชน์ (legal interest) ที่เกิดขึ้นด้วย จะเห็นได้ว่าใบรับของคลังสินค้านี้ย่อมเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงนิติสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างนายแดงกับนายคลังสินค้าที่รับฝากสินค้าไว้ และเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิต่างๆ สำหรับนายแดง เช่น สิทธิที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้แก่ผู้อื่นหรือสิทธิที่จะนำสินค้าไปจำหน่ายเป็นประกันไว้กับเจ้าหนี้ นายแดงสามารถกระทำการเช่นนี้ได้เพียงแต่สลักหลังหรือจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ หรือการจำหน่ายไว้ในใบรับของคลังสินค้าหรือใบประทวนสินค้านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 776 และมาตรา 777)

⁶ จิตติมา วัฒนาวินบูล, "สิทธิของผู้ทรงในกรณีตัวเงินหาย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 10-11.

ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2051/2537 ว่า “...สิทธิซึ่งมีตราสารหมายถึงตราสารที่ใช้แทนสิทธิหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นเอกสารที่สร้างขึ้นตามแบบพิธีในกฎหมายและเป็นตราสารที่โอนกันได้ด้วยวิธีของตราสารนั้น แต่ไม่หมายความรวมถึงเอกสารธรรมดาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งสิทธิทั่วไป...” จากคำพิพากษาดังกล่าวสามารถยกตัวอย่างได้ เช่น ใบรับของคลังสินค้าจัดเป็นตราสารที่แสดงความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ฝากไว้ในคลังสินค้า เช็คจัดเป็นตราสารที่นำไปทวงถามธนาคารให้เป็นเงินสดได้ หรือบัตรเงินฝากเป็นตราสารที่ออกโดยสถาบันการเงินเพื่อแสดงสิทธิของผู้ฝากเงินที่จะได้รับเงินคืนเมื่อสิ้นกำหนดเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้ สิทธิตามตราสารตามตัวอย่างดังกล่าวนี้ย่อมโอนให้กันได้ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ

เนื่องจาก “ทรัพย์สิน” (property) สามารถแบ่งทรัพย์สินออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ทรัพย์สินที่มีรูปร่าง (Tangible property) และทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (Intangible property) ทรัพย์สินที่มีรูปร่างเป็นทรัพย์สินที่สามารถยึดถือจับต้องได้ด้วยการแสดงการครอบครองตัวทรัพย์สินนั้น (chose in possession) เช่น สมุด หนังสือ แก้ว ไม้ โต๊ะ และทรัพย์สินประเภทนี้สามารถครอบครองและโอนด้วยการส่งมอบตัวทรัพย์สิน ส่วนทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างทางกายภาพให้จับต้องได้และไม่อาจยึดถือครอบครองได้ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร หรือสิทธิตามตราสาร ซึ่งทรัพย์สินประเภทนี้เวลาโอนการครอบครองจะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ในตัวทรัพย์สินนั้น (chose in action) ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปรากฏเป็นหลักฐานอยู่บนเอกสารเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเรียกร้องนั้นได้ทราบถึงลักษณะและรายละเอียดของทรัพย์สิน เช่น ในการรับขนทางทะเล เมื่อมีการนำสินค้าลงเรือ ผู้ขนส่งจะออกเอกสารฉบับหนึ่งให้แก่ผู้ส่งที่เรียกว่า “ใบตราส่ง” (Bill of lading) ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงสิทธิเรียกร้องซึ่งก็เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง ดังนั้นสิทธิตาม chose in action จึงถือเป็นเอกสารสิทธิอย่างหนึ่งนั่นเอง

⁷ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 12-13.

3.2 หลักกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือของต่างประเทศ

กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับตัวเงินได้มีขึ้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส คือกฎหมายตัวเงิน ค.ศ. 1673 ต่อมาถูกนำไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายพาณิชย์ (The French Code de Commerce of 1807) และต่อมาประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรปก็มีกฎหมายตัวเงินที่เป็นลายลักษณ์อักษรตามกันมา เช่นประเทศเยอรมนีมีกฎหมายตัวเงินอยู่ในรูปประมวลกฎหมายพาณิชย์ ค.ศ.1848 (The Allgemeine Deutsche Wechselordnung of 1848) ประเทศอังกฤษมีพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 (The Bill of Exchange Act of 1882) ส่วนประเทศต่างๆ ในทวีปอื่นนอกจากทวีปยุโรปก็มีกฎหมายตัวเงินที่เป็นลายลักษณ์อักษรเช่นกันโดยได้รับอิทธิพลของกฎหมายตัวเงินจากประเทศแถบยุโรปและประเทศอังกฤษ เช่นในสหรัฐอเมริกาได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการค้าและการธนาคารซึ่งรวมถึงกฎหมายที่ใช้บังคับกับตราสารเปลี่ยนมือ คณะกรรมการได้นำเอาพระราชบัญญัติตัวแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือและตัวเงินและได้ยกร่าง Uniform Negotiable Instruments Law ขึ้นในปี ค.ศ. 1896 และได้นำเสนอต่อฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐเพื่อขอคำแนะนำและความเห็นชอบในการนำร่างกฎหมายดังกล่าวขึ้นมาใช้บังคับ และต่อมาในปี ค.ศ.1952 สหรัฐอเมริกาก็ได้มีการปรับปรุงกฎหมายพาณิชย์โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้กฎหมายพาณิชย์ที่ใช้บังคับอยู่ในแต่ละมลรัฐมีรูปแบบเดียวกัน จึงได้ยกร่าง The Uniform Commercial Code ขึ้น ซึ่งใน The Uniform Commercial Code นี้ได้แบ่งกฎหมายออกเป็นหมวดหมู่กฎหมายลักษณะตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ก็ถูกบรรจุไว้ใน Article 3 ของ The Uniform Commercial Code เรียกโดยรวมว่า "ตราสารการพาณิชย์" หรือ Commercial Paper

เนื่องจากกฎหมายตัวเงินของแต่ละประเทศมีลักษณะแตกต่างกันทำให้เกิดปัญหาในการใช้และการปฏิบัติเกี่ยวกับตัวเงินในทางการค้าระหว่างประเทศ ทำให้มีแนวความคิดที่ต้องการให้ประเทศต่างๆ มีกฎหมายตัวเงินที่สอดคล้องกัน ดังนี้ในปีค.ศ. 1912 ได้จัดการประชุมสันนิบาตชาติเพื่อจัดทำกฎหมายเอกรูป (Uniform Law) ในเรื่องตัวเงินที่ใช้กันภายในประเทศ และได้มีการจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการรวมกฎหมายในเรื่องตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ค.ศ. 1912 หรือที่เรียกว่าอนุสัญญาเฮก (Convention on the unification on the law relating to Bills of Exchange and Promissory Note, 1912) แต่อนุสัญญาเฮกไม่ได้รับการให้สัตยาบันครบตามจำนวนที่จะมีผลใช้บังคับ ต่อมาจึงได้มีการร่างอนุสัญญาขึ้นมาอีก 2 ฉบับคือ อนุสัญญาเกี่ยวกับกฎหมายเอกรูปสำหรับ

ตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ค.ศ. 1930 (Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Note June 7, 1930) และอนุสัญญาเกี่ยวกับกฎหมายเอกรูปสำหรับเช็ค ค.ศ. 1931 (Convention Providing a Uniform Law for Cheques March 7, 1931) หรือที่เรียกว่าอนุสัญญาเจนีวา

ตราสารชนิดใดจะถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือตราสารนั้นจะต้องมีคุณสมบัติของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือตามที่กฎหมายของประเทศนั้นๆกำหนดไว้ คุณสมบัติของการเป็นตราสารเปลี่ยนมืออาจมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้างในแต่ละประเทศ แต่ทั้งนี้ต่างก็มีลักษณะร่วมอันเป็นสากลที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งแง่ของทฤษฎีทางกฎหมายและแนวปฏิบัติ หากว่าตราสารใดที่มีลักษณะครบถ้วนภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตราสารนั้นย่อมมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

บทกฎหมายเรื่องตราสารเปลี่ยนมือในแต่ละประเทศแตกต่างกัน บางประเทศไม่มีกฎหมายเรื่องตราสารเปลี่ยนมือโดยเฉพาะ อาจเนื่องจากเป็นที่เข้าใจของคนทั่วไปอยู่แล้วเพราะถือว่าเป็นเรื่องที่ใช้อยู่ทั่วไปจนเปรียบได้กับประเพณีปฏิบัติและได้มีการพัฒนาตราเปลี่ยนมือในประเทศของตนมาอย่างยาวนาน เช่นในประเทศอังกฤษซึ่งแม้จะไม่มีกฎหมายเรื่องตราเปลี่ยนมือโดยเฉพาะ แต่เมื่อมีการจัดทำกฎหมายลายลักษณ์อักษรก็ได้นำหลักเรื่องตราสารเปลี่ยนมือมาแทรกอยู่ในมาตราต่างๆ ของพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 แต่ในบางประเทศก็มีการพัฒนากฎหมายและสร้างเป็นกฎหมายเกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือไว้โดยเฉพาะเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีกฎหมายเกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมืออยู่ใน Article 3 ของ The Uniform Commercial Code ซึ่งใน Article 3 นี้พูดถึงเรื่องตราสารพาณิชย์ (Commercial Paper)

3.2.1 หลักกฎหมายอังกฤษ⁸

1. ตราสารนั้นต้องเป็นตราสารที่ยอมรับกันในวงการค้าว่าจัดอยู่ในลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ

ตราสารเปลี่ยนมือเป็นตราสารที่มีผลสืบเนื่องมาจากการประเพณีในทางการค้าที่นับถือกันมาอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาร้อยๆ ปี ที่รับรองตราสารนั้นว่าเป็นตราสารที่เกิดขึ้นเพื่อใช้

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14-16.

ในทางการค้าและมีการยอมรับการเปลี่ยนมือได้ของตราสาร วิวัฒนาการของการชำระหนี้ในทางการค้าและธุรกิจ เริ่มต้นตั้งแต่การใช้ทองคำและแร่ธาตุต่างๆ ที่มีค่าเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อมาได้มีการใช้กระดาษแทนมูลค่าของทองคำและโลหะเพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัย นอกจากนั้นการที่พ่อค้าผู้ให้สินเชื่อในทางการค้ามักให้กู้ยืมเงินหรือให้สินเชื่อโดยใช้ตัวสัญญาใช้เงินและตัวแลกเงิน กล่าวคือลูกหนี้ออกหนังสือตราสารให้เจ้าหนี้โดยสัญญาว่าจะจ่ายเงินให้กับเจ้าหนี้ด้วยตนเองในอนาคตหรือลูกหนี้ออกตราสารสั่งลูกหนี้ของตนให้ชำระเงินแก่เจ้าหนี้ของตน ต่อมาวิธีการดังกล่าวก็ได้แพร่หลายในประเทศต่างๆ จนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา พร้อมทั้งได้มีการพัฒนาตราสารในรูปแบบอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เช่นมีการออกเช็คเพื่อใช้ชำระหนี้แทนเงินสด การชำระหนี้ด้วยตราสารอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือระหว่างกัน มากกว่าการที่จะบังคับโดยการฟ้องร้องระหว่างกัน การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับตราสารที่ใช้ชำระหนี้เช่นนี้อยู่บนพื้นฐานภายใต้บังคับขนบธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณีทางการค้า (Mercantile usage) ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่เรียกว่า "กฎหมายพ่อค้า" (law merchant)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าตราสารเปลี่ยนมือไม่ได้เกิดขึ้นจากการตกลงระหว่างคู่สัญญา การที่คู่สัญญาตกลงกันให้ตราสารใดมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือยอมไม่มีผลให้ตราสารนั้นเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ ต่างจากการเกิดขึ้นของสัญญาต่างๆ ไปที่เกิดขึ้นจากความตกลงกันระหว่างคู่กรณีตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะตราสารเปลี่ยนมือมีประโยชน์ร่วมกันในวงการค้าการธุรกิจ คือเมื่อนำมาใช้แล้วได้รับการยอมรับจากพ่อค้าทั่วไป ช่วยอำนวยความสะดวกในการชำระหนี้ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ให้สามารถเรียกร้องสิทธิตามตราสารนั้นได้ สามารถนำตราสารไปรับเงินจากผู้จ่ายหรือผู้ออกตราสารได้เมื่อตราสารถึงกำหนด หรือหากเจ้าหนี้ตามตราสารรับเงินไม่ได้ก็สามารถเรียกให้บุคคลต่างๆ ที่ลงลายมือชื่อในตราสารรับผิดชอบได้

2. ตราสารนั้นสามารถโอนได้โดยการส่งมอบหรือโดยการสลักหลังและส่งมอบ

ตราสารเปลี่ยนมือสามารถโอนให้กันได้โดยอิสระและง่ายเพราะสภาพของตราสารเปลี่ยนมือเป็นตราสารที่ใช้กันในวงการค้า ดังนั้นจึงไม่ควรให้บุคคลใดกล่าวอ้างว่าไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่กันได้เพราะเพียงว่าสิทธิเรียกร้องนั้นไม่มีรูปร่างกายภาพให้ส่งมอบกันได้ และ

นอกจากนี้ในตราสารเปลี่ยนมือได้มีการระบุหนี้หรือข้อเรียกร้องและสิทธิลงไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้รวมเข้ากับตราสารที่มีรูปร่างทางกายภาพแล้ว⁹

ตราสารที่ออกมาเพื่อประโยชน์ในทางการค้าอันที่จะก่อความผูกพันระหว่างบุคคล มักจะออกมาใน 2 รูปแบบคือตราสารที่ออกโดยระบุชื่อผู้รับเงินโดยเฉพาะ (ตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน) และตราสารที่ออกมาเพื่อใช้เงินให้แก่ผู้ถือ (ตราสารชนิดผู้ถือ)

การโอนตราสารนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ตามวิธีการโอน คือ assignable, transferable และ negotiable¹⁰

1. Assignable ใช้กับการโอนสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยจะต้องมีการจัดทำเอกสารต่างหากเพื่อเป็นหลักฐานแห่งการโอนนั้นและต้องมีการทำหนังสือบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องมีความรับผิดชอบตามสัญญานั้นทราบถึงการโอน การโอนแบบ assignable นั้นมีข้อเสียแก่ผู้รับโอนเพราะผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งจากข้อบกพร่องนี้เองทำให้ผู้รับโอนไม่สามารถมั่นใจได้ว่าสิทธิที่ตนได้รับโอนมานั้นบกพร่องหรือไม่ เว้นแต่จะได้มีการตรวจสอบก่อน

2. Transferable เป็นการโอนเอกสารสิทธิโดยทั่วไป ซึ่งเอกสารดังกล่าวสามารถโอนได้อย่างสมบูรณ์โดยเพียงการส่งมอบหรือการสลักหลังและส่งมอบ โดยไม่ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ แต่ยังคงมีข้อบกพร่องเช่นเดียวกับการโอนแบบ assignable คือผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

3. Negotiable เป็นการโอนตราสารเปลี่ยนมือโดยตราสารชนิดนี้กฎหมายประสงค์ให้โอนเปลี่ยนมือได้โดยง่ายเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพการค้าและธุรกิจ การโอนย่อมทำได้โดยการลงลายมือชื่อผู้ประสงค์จะโอนและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน กรณีเป็น

⁹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, "การโอนสิทธิตามตัวเงิน: ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และการพัฒนาของกฎหมาย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 102.

¹⁰ นายสุนันท์ เลขบวรวงศ์, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน," วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 18.

ตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน หรือเพียงแต่ส่งมอบตราสารให้แก่กันกรณีเป็นตราสารชนิดผู้ถือ ก็ถือว่าการโอนนั้นสมบูรณ์แล้ว ทั้งนี้ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสาร ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนย่อมได้รับโอนมาทั้งสิทธิและหน้าที่โดยสมบูรณ์ ปราศจาก ข้อผูกพันของผู้โอน (free from existing equities) ซึ่งเทียบได้กับหลักกฎหมายที่ว่า เจ้าหนี้จะยก ข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนมาใช้ยื่นผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้

การโอนตราสารที่เป็นการยอมรับกันทั่วไปอันเป็นหลักสากลของตราสารที่มีลักษณะ เปลี่ยนมือได้ต้องเป็นการโอนตามแบบ Negotiable คือโอนโดยวิธีการสลักหลังและส่งมอบหรือส่งมอบ และไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้น ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ปรากฏอยู่ใน พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศไทย พ.ศ. 1882 มาตรา 8, 31 ดังนี้

มาตรา 8*

- (1) เมื่อใดตั๋วเงินมีข้อความห้ามโอนหรือแสดงเจตนาห้ามโอนไว้ ตั๋วเงินนั้นใช้บังคับ ได้ระหว่างคู่กรณีแต่จะเปลี่ยนมือไม่ได้
- (2) ตั๋วเงินเปลี่ยนมือได้ อาจส่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคลหรือแก่ผู้ถือก็ได้

* The Bill of Exchange Act, 1882 : Section 8

(1) When a bill contains word prohibiting transfer, or indication on intention that it should not be transferable, it is valid as between the parties there to, but is not negotiable.

(2) A negotiable bill may be payable either to order to order or to bearer.

(3) A bill is payable to bearer which is expressed to be so payable, or on which the only or last indorsement is an indorsement in blank.

(4) A bill is payable to order which is expressed to be so payable or which is expressed to be payable to a particular person, and does not contain words prohibiting or indicating on intention that it should not be transferable.

(5) Where a bill either originally or by indorsement, is expressed to be payable to the order of a specified person, and not to him or his order, it is nevertheless payable to him or his order at his option.

(3) ตัวเงินสั่งจ่ายแก่ผู้ถือ คือตัวที่มีข้อความให้จ่ายดั่งนั้น หรือเป็นตัวที่มีรายการสลักหลังอันเดียว หรือรายการสลักหลังรายสุดท้ายเป็นการสลักหลักลอย

(4) ตัวเงินสั่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคล คือตัวที่มีข้อความให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งระบุไว้ โดยไม่มีข้อความห้ามโอนหรือแสดงเจตนาห้ามโอน

(5) เมื่อใดตัวเงินมีข้อความแต่แรกออกตัวหรือในการสลักหลังให้จ่ายแก่บุคคลที่ระบุชื่อไว้ ถึงแม้ว่ามิได้สั่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคลนั้น ก็ยังอาจจ่ายเงินให้แก่บุคคลนั้นหรือตามคำสั่งของบุคคลนั้นได้ ตามแต่บุคคลนั้นจะเลือก

มาตรา 31

(1) ตัวเงินยอมโอนจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งเมื่อได้โอนไปโดยลักษณะที่จะทำ ให้ผู้รับโอนได้เป็นผู้ทรงตัวนั้น

(2) ตัวเงินสั่งจ่ายแก่ผู้ถือ ยอมโอนไปด้วยเพียงส่งมอบให้แก่กัน

(3) ตัวเงินสั่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคล ยอมโอนไปด้วยการสลักหลังและส่งมอบ

จากทั้งสองมาตรารูปได้ว่าตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงินยอมโอนให้กันได้โดยการสลักหลัง และส่งมอบ (มาตรา 31(3)) และตัวเงินชนิดผู้ถือยอมโอนให้กันโดยการส่งมอบเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องมี การสลักหลังแต่อย่างใด (มาตรา 31(2))

การสลักหลังคือการลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังพร้อมทั้งจดแจ้งข้อความลงในตัวเงิน หรืออาจทำโดยการลงลายมือชื่อผู้สลักหลังไว้โดยไม่ต้องจดแจ้งข้อความใดๆ ลงในด้านหลังตราสาร หรือที่ใบประจำต่อ โดยการสลักหลังนี้ผู้สลักหลังต้องการที่จะโอนไปซึ่งบรรดาสิทธิต่างๆ อันเกิดแต่ ตราสารนั้นให้กับผู้รับสลักหลังเพื่อให้ผู้รับสลักหลังมีสิทธิโดยบริบูรณ์ในฐานะที่เป็นผู้ทรงตราสาร

การโอนสิทธิตามตราสารที่สามารถโอนให้กันได้โดยง่ายโดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือการส่งมอบมีผลทำให้ผู้โอนไม่ต้องทำหนังสือบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบ ตราสาร เพราะการโอนสิทธิเรียกร้องแบบทั่วไปนั้นผู้รับโอนรับโอนไปซึ่งสิทธิของผู้โอนและเป็นการ ใช้สิทธินั้นโดยอาศัยสิทธิจากผู้โอนจึงต้องมีการบอกกล่าวการโอนไปให้ลูกหนี้ทราบเพื่อเป็นหลักฐาน แห่งการโอน แต่ลักษณะของการโอนสิทธิอันมีตราสารจะแตกต่างจากการโอนสิทธิเรียกร้อง โดยทั่วไป เพราะตราสารเปลี่ยนมือเป็นการโอนเพื่อให้มีการจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้รับเงินซึ่งเป็น

บุคคลที่ถูกระบุชื่อโดยเฉพาะเจาะจงไม่ใช่เพียงแต่เป็นผู้ครอบครองตราสารเท่านั้น และในกรณีที่มีการโอนตราสารกันต่อไปก็ต้องมีหลักฐานว่าตนได้รับตราสารมาจากผู้รับตราสารคนแรกที่มีชื่อปรากฏอยู่ในตราสารโดยการสลักหลัง และในกรณีที่เป็นตราสารชนิดผู้ถือยอมแสดงให้เห็นว่าบุคคลใดก็ตามที่ทำการครอบครองตราสารอยู่ในฐานะเป็นผู้ถือและผู้ทรงตราสาร จึงทำให้ผู้รับโอนตราสารเป็นเจ้าของนี้ตามตราสารโดยอาศัยสิทธิของตนเอง มิได้อาศัยสิทธิของผู้โอนตราสารแต่อย่างใด ดังนั้นในการโอนตราสารเปลี่ยนมือจึงสามารถโอนให้กันได้โดยง่ายและไม่ต้องทำหนังสือบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้เหมือนกับการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป¹¹

3. ผู้รับโอนตราสารจะได้รับสิทธิตามตราสารโดยสมบูรณ์ และสามารถฟ้องร้องลูกหนี้แห่งตราสารได้ในนามของตนเอง

ผู้รับโอนตราสารจะได้รับสิทธิตามตราสารโดยสมบูรณ์ และสามารถฟ้องร้องลูกหนี้แห่งตราสารได้ในนามของตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้ตนหรือไม่ต้องทำแทนบุคคลดังกล่าว เพราะการที่ตราสารเปลี่ยนมือมีข้อความให้โอนกันได้โดยให้มีการจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้รับเงินอันเป็นกรณีที่ให้จ่ายเงินแก่ผู้รับเงินซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกระบุชื่อโดยเฉพาะเจาะจงในตราสาร ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ครอบครองตราสาร และในกรณีที่มีการโอนตราสารกันต่อไปก็ต้องมีหลักฐานว่าตนเป็นผู้ที่ได้รับตราสารจากผู้ที่ได้รับตราสารคนแรกที่มีชื่ออยู่ในตราสารโดยมีการสลักหลัง และหากมีการโอนกันต่อๆ ไปก็ต้องมีหลักฐานว่ามีการสลักหลังกันต่อไปโดยไม่ขาดสาย ส่วนในกรณีที่เป็นตราสารชนิดที่ระบุให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือยอมทำให้บุคคลใดก็ตามที่ครอบครองตัวเงินอยู่เป็นผู้ถือและผู้ทรงตราสารนั้นและสามารถโอนให้กันได้โดยสภาพ จึงทำให้ผู้รับโอนเป็นเจ้าของนี้ตามตราสารโดยอาศัยสิทธิของตนเอง มิได้อาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้ตนแต่อย่างใด

ผู้โอนต้องรับผิดชอบตามตราสารในฐานะที่เป็นลูกหนี้ตามตราสาร คือเมื่อมีการโอนตราสารโดยการสลักหลังและส่งมอบหรือโดยการส่งมอบ อันจะต้องมีการลงลายมือชื่อของตนลงในตราสาร ผู้โอนสิทธิดังกล่าวก็จะกลายเป็นลูกหนี้ในตราสารนั้นอันเป็นผลมาจากการลงลายมือชื่อ การลงลายมือชื่อจึงเป็นการรับประกันว่าตนยอมผูกพันที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารเมื่อตราสารนั้นถึงกำหนด

¹¹ Rudof Huebner, *A History of Germanic Private law*, (New York: Augusts M. Kelly Publishers, 1968), pp. 570-571.

ชำระหรือเมื่อตราสารขาดความน่าเชื่อถือ เช่นเจ้าหนี้เรียกเก็บเงินตามตราสารไม่ได้เมื่อตราสารถึงกำหนดชำระ

การโอนสิทธิตามตราสารถือว่าเป็นการโอนสิทธิอันเกิดจากตราสารนั้นไปให้กับผู้รับโอน ทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิต่างๆ ในฐานะเป็นเจ้าของตราสาร เท่ากับว่าผู้รับโอนมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามตราสารนั้น มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่ระบุไว้ในตราสารได้หากเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว แต่หากลูกหนี้ไม่ยอมชำระก็มีสิทธิฟ้องลูกหนี้ให้รับผิดชอบได้โดยอาศัยสิทธิของตนเอง การฟ้องคดีถือว่าเป็นการฟ้องในนามของตนเองไม่ใช่ในฐานะตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจจากผู้โอนตราสารให้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เดิมตามตัว การที่ผู้รับโอนเป็นเจ้าหนี้คนใหม่แทนผู้โอน ผู้โอนจึงหมดสิทธิในตราสารนั้น เว้นแต่ในบางกรณีเช่นในกรณีที่ผู้ทรงได้ใช้เงินให้แก่เจ้าหนี้ผู้ทรงไปและได้รับตัวกลับคืนมา มีสิทธิไต่เบี่ยผู้ที่เป็นลูกหนี้ของตนในตราสารนั้น (ถ้ามี) แต่จะใช้สิทธิไต่เบี่ยผู้ที่เคยโอนตราสารให้ตนไม่ได้เพราะบุคคลนั้นมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ของผู้โอน

นอกจากนี้การโอนตราสารด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ย่อมทำให้ผู้รับโอนที่ได้รับตราสารมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนเป็นเจ้าหนี้ที่มีฐานะเป็นผู้ทรงมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามเนื้อความในตราสารและมีสิทธิที่ดีกว่าผู้โอน แม้ผู้โอนตราสารให้ตนจะไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตราสารหรือมีสิทธิบกพร่องอันจะทำให้ผู้โอนสามารถยกข้อต่อสู้ขึ้นอ้างต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้ต้องรับผิดหรือรับผิดน้อยกว่าที่ระบุไว้ในตราสาร แต่ผู้โอนก็จะยกข้อต่อสู้เช่นว่านั้นขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนที่สุจริตคือไม่รู้ข้อเท็จจริงนั้นๆ เพื่อที่จะไม่ต้องรับผิดมิได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของหลัก "ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน"

4. ผู้รับโอนตราสารที่สุจริตได้รับความคุ้มครอง

ในพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 บัญญัติไว้ในมาตรา 29(1)(b) ว่า "ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องได้รับโอนตัวนั้นมาโดยสุจริต" (good faith) และนอกจากนี้ในมาตรา 29(2) และ (3) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงการเป็นผู้ทรงต้องสุจริตไว้ว่า "สิทธิของผู้โอนตัวย่อมมีขอบกพร่องตามความหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้ เมื่อไปได้ตัวเงินมาหรือให้เขารับรองตัวเงินนั้นด้วยใช้อุบายกลฉ้อฉล ช่มชู้ หรืออุบายอย่างอื่นอันมิชอบด้วยกฎหมาย หรือได้มาโดยสินจ้างอันผิดกฎหมาย หรือเอาตัวมาโอนโดยละเมิดต่อข้อมอบหมายไว้วางใจของบุคคลอื่น หรือโดยพฤติการณ์อันนับว่าเป็นอุบายฉ้อฉล และผู้ทรงจะเป็นผู้ทรงโดยมีสินจ้างหรือไม่ก็ตาม หากได้

ตัวเงินจากผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายและมีได้เกี่ยวข้อรู้เห็นในอุบายข้อฉลหรือการอื่นเป็นผิดต่อกฎหมายที่ทำให้ตัวเสียไป ย่อมได้ไปซึ่งสิทธิทั้งหลายของผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต่อผู้รับรองหรือคู่สัญญาคนก่อนๆ"

5. ตราสารจะต้องอยู่ในสภาพที่สามารถจะส่งมอบให้กันได้ (Delivery state)

เนื่องจากตราสารเป็นตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ขึ้น และตัวตราสารเองนั้นก็แสดงสิทธิของเจ้าหนี้ซึ่งไม่อาจโอนแยกต่างหากจากตราสารได้ ทุกครั้งที่มีการโอนหนี้หรือสิทธิเรียกร้องจึงต้องโอนไปพร้อมกับตราสาร จึงต้องมีการส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับโอนด้วยเพื่อให้ผู้รับโอนได้ไปซึ่งสิทธิที่มีอยู่ตามตราสาร ดังนั้นตราสารที่จะส่งมอบให้กันได้ตราสารนั้นจึงต้องอยู่ในสภาพที่โอนให้กันได้ คือจะต้องไม่มีข้อความหรือเงื่อนไขที่ผู้ออกตราสารกำหนดไว้ว่าเปลี่ยนมือไม่ได้ เช่น "เปลี่ยนมือไม่ได้" หรือ "ห้ามโอน" หรือ "Not Transferable" หรือคำอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน หลักการดังกล่าวบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 8(1) ที่บัญญัติว่า "(1) เมื่อใดตัวเงินมีข้อความห้ามโอนหรือแสดงเจตนาห้ามโอนไว้ตัวเงินนั้นใช้บังคับได้ระหว่างคู่กรณีแต่จะเปลี่ยนมือไม่ได้"

การที่ผู้ออกตราสารกำหนดห้ามเปลี่ยนมือจะทำให้ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือไม่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยปกติแล้วตราสารต้องโอนเปลี่ยนมือกันได้และไม่มีคำสั่งห้ามเปลี่ยนมือ การที่ผู้ออกตราสารได้วางข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือเท่ากับว่าผู้ออกตราสารไม่ต้องการให้ตราสารนั้นเปลี่ยนมือได้หรือเท่ากับว่าเขาไม่ต้องการให้ตราสารดังกล่าวโอนไปยังบุคคลที่ผู้ออกตราสารไม่ต้องการผูกนิติสัมพันธ์ด้วย เพราะหากตราสารนั้นมีสภาพเปลี่ยนมือแล้วได้ผู้ออกตราสารต้องรับผิดชอบต่อผู้รับโอน

แต่อย่างไรก็ตาม ตราสารที่มีข้อความห้ามโอนแม้ตราสารนั้นจะไม่ถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือเพราะไม่เข้าองค์ประกอบในเรื่องนี้ แต่ตราสารนี้ก็ไม่ใช่ห้ามโอนเปลี่ยนมือไปเสียทีเดียว เพียงแต่จะโอนแบบ negotiable ไม่ได้เท่านั้น แต่ก็ยังโอนแบบ assignable ได้ ทั้งนี้เพราะตราสารดังกล่าวนั้นยังคงเป็นตราสารอยู่

3.2.2 หลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา (The Uniform Commercial Code)

ประเทศสหรัฐอเมริกามี The Uniform Commercial Code ซึ่งได้บัญญัติถึงตราสารเปลี่ยนมือไว้ใน Article 3 เรื่อง Commercial Paper มาตรา 3-104 (a) ดังนี้

Section 3-104: negotiable instrument

(a) Except as provided in subsections (c) and (d), "negotiable instrument" means an unconditional promise or order to pay a fixed amount of money, with or without interest or other charges described in the promise or order, if it:

(1) is payable to bearer or to order at the time it is issued or first comes into possession of a holder;

(2) is payable on demand or at a definite time; and

(3) does not state any other undertaking or instruction by the person promising or ordering payment to do any act in addition to the payment of money, but the promise or order may contain (i) an undertaking or power to give, maintain, or protect collateral to secure payment, (ii) an authorization or power to the holder to confess judgment or realize on or dispose of collateral, or (iii) a waiver of the benefit of any law intended for the advantage or protection of an obligor.

จาก Section 3-104(a) เอกสารที่จะเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้จะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้¹²

1. ลงลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย (Written From and Signature)
2. มีคำสั่งปราศจากเงื่อนไขหรือคำสั่งให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอนและปราศจากคำสัญญา คำสั่ง ความผูกพัน หรืออำนาจอื่นใดที่ให้ไว้โดยผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย (Unconditional Promise or Order)

¹² Mark E. Roszowski, Business law: principles, cases, and policy, 4 th. ed. (Mass: Addison Wesley, 1997), pp 387-393.

3. จ่ายตามคำสั่งหรือแก่ผู้ถือ (Payment on Order or to Bearer)
 4. จ่ายเงินเป็นจำนวนที่แน่นอน (Payment of a sum certain in Money)
 5. จ่ายเมื่อทวงถามหรือเมื่อถึงกำหนดเวลา (Payment on Demand or at a Definite Time)
1. ลงลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย

ในตราสารต้องมีลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่ายเพราะลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่ายถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เพราะความรับผิดชอบตามตราสารเกิดขึ้นจากการลงลายมือชื่อและความรับผิดชอบนี้เป็นความรับผิดชอบแบบเด็ดขาด ทั้งนี้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3-401 ที่ว่า "A person is not liable on an instrument unless his signature appears thereon"

ในการลงลายมือชื่อนั้นอาจเป็นการกระทำของบุคคลที่เป็นเจ้าของลายมือได้ลงลายมือชื่อด้วยตนเองคือเขียนชื่อของตนเองด้วยตนเองโดยเจตนาลงลายมือชื่อลงในตราสารนั้นหรืออาจเป็นกรณีที่มอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อของตนเองในตราสารนั้นก็ได้ที่เรียกว่า "Authorized signature" ซึ่งการลงลายมือชื่อของบุคคลที่ต้องรับผิดชอบอาจกระทำด้วยการเขียนด้วยชื่อตัวและชื่อสกุล หรือจะลงแต่ชื่อตัวโดยไม่ลงชื่อสกุลก็ได้ หรือจะลงชื่อสมมุติ หรือนามแฝงก็ได้ หรือลงชื่อทางการค้า เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ใดๆ ที่คู่สัญญายอมรับแทนการลงลายมือชื่อก็ได้* แต่ทั้งนี้ผู้ลงลายมือชื่อต้องมีเจตนาให้ใช้แทนชื่อของตนเอง

วิธีการลงลายมือชื่ออาจกระทำได้โดยการเขียนด้วยลายมือไม่ว่าจะใช้ดินสอหรือปากกา พิมพ์ พิมพ์ติด หรือการลงชื่อด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ เครื่องหมาย หรือใช้ตราประทับก็ได้ นอกจากนี้ในมาตรา 3-401 ยังได้บัญญัติรับรองการลงลายมือชื่อโดยการใช้อิเล็กทรอนิกส์หรือการลง

* The Uniform Commercial Code, Section 1-201 (39) "Sign" includes any symbol executed or adopted by a party with present intention to authenticate a writing.

The Uniform Commercial Code, Section 3-401(b) "signature" A signature may be made (i) manually or by means of a device or machine, and (ii) by the use of any name, including a trade or assumed name, or by a word, mark, or symbol executed or adopted by a person with present intention to authenticate a writing.

ลายมือชื่อซึ่งรวมไปถึงชื่อทางการค้าโดยใช้คำ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ โดยจะต้องเป็นการลงลายมือชื่อที่ได้รับการรับรองจากบุคคลที่ใช้สัญลักษณ์และเครื่องหมายดังกล่าวว่าเป็นการลงโดยตั้งใจจะผูกพันตามตราสารและเป็นลายมือชื่อที่ถูกต้องแท้จริงของบุคคลนั้นๆ

2. มีคำสั่งหรือคำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน

การที่ตราสารใดจะเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ตราสารนั้นจะต้องมีคำสั่งให้จ่ายเงิน คือสั่งให้ลูกหนี้จ่ายเงินให้กับผู้ทรงที่มีตัวอยู่ในความครอบครองและคำสั่งนั้นต้องเป็นคำสั่งที่ปราศจากเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นหากตราสารใดไม่มีคำสั่งให้จ่ายเงินแต่เป็นคำร้องขอให้จ่ายเงิน หรือเป็นคำสั่งให้จ่ายทรัพย์สินอื่นที่มีใช้เงิน หรือสั่งให้กระทำการ งดเว้นกระทำการใดๆ หรือเป็นคำสั่งที่ให้จ่ายเงินโดยมีเงื่อนไขในการจ่ายเงิน ตราสารนั้นย่อมไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ก. คำสั่งให้จ่ายเงินหรือคำสัญญาให้ใช้เงิน

คำสั่งหรือคำสัญญาให้ใช้เงิน เช่น ตัวแลกเงินต้องมีคำสั่ง (order) ของผู้สั่งจ่ายที่มีต่อผู้จ่ายซึ่งระบุให้ผู้จ่ายชำระเงิน หรือกรณีตัวสัญญาใช้เงินผู้ออกตัวต้องระบุข้อความว่าตนให้สัญญา (promise) ที่จะใช้เงินให้กับผู้รับเงินหรือเจ้าหนี้คนอื่น ๆ แต่ทั้งนี้คำสั่งให้จ่ายเงินหรือคำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินต้องเป็นเชิงบังคับให้จ่าย ไม่ใช่เพียงคำร้องขอของผู้สั่งจ่ายซึ่งผู้จ่ายอาจจ่ายเงินหรือไม่ก็ได้สุดแล้วแต่ใจหรือเป็นเพียงถ้อยคำที่ระบุว่าเป็นอย่างนี้ เช่น "I.O.U." แต่ถ้อยคำที่ให้จ่ายเงินไม่จำเป็นต้องใช้ถ้อยคำว่ามีคำสั่งให้จ่ายเงิน อาจใช้ถ้อยคำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกันกับคำสั่งให้ต้องจ่ายเงินก็ได้ ตัวอย่างตามกฎหมายอเมริกาเช่น "promise" "payable on demand" "due John Jones on demand" "order" "pay" และ "pay to the order of" เป็นต้น

ข. โดยปราศจากเงื่อนไข

คำสั่งให้จ่ายเงินหรือคำสัญญาว่าจะใช้เงินนั้นต้องปราศจากเงื่อนไข คือปราศจากเหตุการณ์ใดๆ ที่จะทำให้การจ่ายเงินหรือการใช้เงินนั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามก่อนที่ตราสารนั้นจะมีผล (การจ่ายเงินจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ตามเงื่อนไขที่เกิดขึ้น) หรือเงื่อนไขบังคับหลังที่ความผูกพันตามตราสารจะสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในอนาคต เพราะการที่มีเงื่อนไขย่อมทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการจ่ายเงิน ทำให้ผู้ที่มีสิทธิได้รับเงินเกิดความไม่มั่นใจในสิทธิที่จะได้รับเงินของตนเอง และในที่สุดคงไม่มีผู้ใดอยากรับโอนตราสารเพราะ

เหตุที่ตราสารนั้นมีเงื่อนไขการจ่ายเงิน เช่นระบุว่าให้จ่ายเงิน 200,000 บาทเมื่อ ผู้ซื้อได้รับสินค้าเรียบร้อยแล้ว

The Uniform Commercial Code มาตรา 3-106(a)^{*} ได้บัญญัติการปราศจากเงื่อนไขในการจ่ายเงินหรือสัญญาว่าจะใช้เงินไว้ว่า สัญญานั้นต้องไม่ระบุเงื่อนไขของการจ่ายเงินหรือต้องไม่อยู่ภายใต้บังคับหรือการควบคุมโดยตราสารอื่น หรือต้องไม่ได้รับผลจากสิทธิหรือหนี้ที่ระบุไว้ในตราสารอื่น

3. จ่ายตามคำสั่งหรือแก่ผู้ถือ

ในตราสารจะต้องมีการระบุว่าตราสารนั้นจะจ่ายเงินให้แก่บุคคลใดเมื่อตราสารถึงกำหนดใช้เงินที่เรียกว่า "ผู้รับเงิน" ซึ่งผู้รับเงินมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้หรือผู้ทรงตราสาร โดยในการระบุชื่อผู้รับเงินผู้สั่งจ่ายอาจระบุชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงินซึ่งถือว่าเป็นตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน (Order instrument) หรืออาจระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือในกรณีที่เป็นตราสารชนิดผู้ถือ (Bear instrument)

ก. ตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน

ตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน ผู้สั่งจ่ายจะต้องระบุชื่อผู้รับเงินไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการจ่ายเงินให้แก่ใครซึ่งอาจจะเป็นชื่อจริงหรือชื่อสมมุติก็ได้แต่บุคคลนั้นต้องมีตัวตนที่แน่นอน นอกจากนี้ผู้สั่งจ่ายอาจจะระบุให้ทรัสต์ กองมรดก ห้างหุ้นส่วน บริษัท ตัวแทนของบุคคล มูลนิธิองค์กรที่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือตำแหน่งของบุคคลเป็นผู้รับเงินก็ได้** การจดแจ้งว่าให้ใช้เงิน

* Section 3-106 unconditional promise or order (a) Except as provided in this section, for the purposes of Section 3-104(a), a promise or order is unconditional unless it states (i) an express condition to payment, (ii) that the promise or order is subject to or governed by another record, or (iii) that rights or obligations with respect to the promise or order are stated in another record. A reference to another record does not of itself make the promise or order conditional.

** The Uniform Commercial Code, Section 3-110 (C) A person to whom an instrument is payable may be identified in any way, including by name, identifying number,

แก่บุคคลที่แน่นอนนี้ อาจระบุไว้ว่า “จ่ายเงินให้แก่ John” (to John) หรือ “ตามคำสั่งของ John” (to the order of John) หรือ “หรือตามคำสั่ง” (or order) ก็ได้ เพราะถือว่าต่างเป็นการระบุให้นาย John เป็นผู้รับเงินทั้งสิ้น ส่วนคำว่า “หรือตามคำสั่ง” (or order) หมายความว่าหาก John สลักหลังโอนตราสารไปให้ใครแล้วก็ให้ใช้เงินแก่ผู้รับโอนตามคำสั่งของ John

ข. ตราสารชนิดผู้ถือ

ตราสารชนิดผู้ถือเป็นตราสารที่จ่ายเงินให้แก่บุคคลใดๆ ก็ตามที่มีตราสารอยู่ในความครอบครอง โดยผู้สั่งจ่ายเพียงแต่ระบุไว้ในตราสารว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ (the bearer) โดยไม่จำเป็นต้องระบุชื่อผู้รับเงินเลยก็ได้ นอกจากนี้ผู้สั่งจ่ายอาจระบุด้วยคำอย่างอื่นก็ได้ที่อ่านแล้วได้

office, or account number. For the purpose of determining the holder of an instrument, the following rules apply:

(1) If an instrument is payable to an account and the account is identified only by number, the instrument is payable to the person to whom the account is payable. If an instrument is payable to an account identified by number and by the name of a person, the instrument is payable to the named person, whether or not that person is the owner of the account identified by number.

(2) If an instrument is payable to: (i) a trust, an estate, or a person described as trustee or representative of a trust or estate, the instrument is payable to the trustee, the representative, or a successor of either, whether or not the beneficiary or estate is also named; (ii) a person described as agent or similar representative of a named or identified person, the instrument is payable to the represented person, the representative, or a successor of the representative; (iii) a fund or organization that is not a legal entity, the instrument is payable to a representative of the members of the fund or organization; or (iv) an office or to a person described as holding an office, the instrument is payable to the named person, the incumbent of the office, or a successor to the incumbent.

ความหมายว่าเมื่อผู้ถือตราสารไว้ก็จะได้รับเงิน เช่น “จ่ายแก่ผู้ถือ” (to bearer) หรือ “จ่ายตามคำสั่งของผู้ถือ” (to the order of bearer) หรือ “จ่ายเป็นเงินสดแก่ผู้ถือ” (to the order of cash) * ก็ได้

4. จ่ายเงินเป็นจำนวนที่แน่นอน

คำสั่งว่าจะจ่ายเงินหรือค้ำประกันสัญญาว่าจะใช้เงินต้องระบุเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ซึ่งจำนวนเงินที่จะจ่ายให้นั้นอาจจะมีดอกเบี้ยด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่ทั้งนี้คำสั่งต้องเป็นการสั่งให้จ่ายเงินเท่านั้น จะมีคำสั่งหรือให้สัญญาว่าจะจ่ายเป็นทรัพย์สิน สิ่งของ การบริการ ภาระทำการหรืองดเว้นการกระทำไม่ได้ สาเหตุที่ต้องระบุจำนวนเงินที่แน่นอนเพราะตราสารเปลี่ยนมือเป็นตราสารที่ออกมาเพื่อการชำระหนี้ซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือได้จึงต้องมีความชัดเจนในเรื่องจำนวนเงินที่เจ้าหนี้จะได้รับ มิเช่นนั้นจะไม่มีบุคคลรับชำระหนี้ด้วยตราสารที่ไม่มีความชัดเจน และการที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตราสารก็ทำให้ต้องระบุจำนวนเงินให้ชัดเจนว่าลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในจำนวนเท่าใด

“เงิน” หมายความว่า เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนที่ออกและได้รับการยอมรับจากรัฐบาลภายในประเทศและต่างประเทศ** ซึ่งเงินนี้จะเป็นสกุลเงินอะไรก็ได้ แต่ถ้าเป็นสกุลเงินต่างประเทศต้องระบุอัตราแลกเปลี่ยนไว้ด้วย แต่ถ้าไม่ได้ระบุอัตราแลกเปลี่ยนไว้ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนของธนาคาร ณ สถานที่และวันที่มีการใช้เงินตามตราสาร

* The Uniform Commercial Code, Section 3-109 (a) “A promise or order is payable to bearer if it:

(1) states that it is payable to bearer or to the order of bearer or otherwise indicates that the person in possession of the promise or order is entitled to payment;

(2) does not state a payee; or

(3) states that it is payable to or to the order of cash or otherwise indicates that it is not payable to an identified person.”

** The Uniform Commercial Code, Section 1-201(24) “Money” as a medium of exchange authorized or adopted by a domestic or foreign government.

อัตราดอกเบี้ยที่ระบุไว้อาจกำหนดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนหรือระบุอัตราดอกเบี้ยไว้ก็ได้ แต่ถ้าต้องการให้คิดดอกเบี้ยไว้ด้วยต้องมีการระบุไว้ในตราสารโดยผู้ออกตราสารหรือผู้ส่งจ่ายไว้ อย่างชัดเจนว่ามีการคิดดอกเบี้ยด้วย เพราะหากผู้ออกตราสารหรือผู้ส่งจ่ายไม่ได้ระบุไว้ ผู้ทรงจะเรียกดอกเบี้ยด้วยไม่ได้ หากมีการให้เรียกดอกเบี้ยได้ อัตราดอกเบี้ยควรจะต้องกำหนดไว้ให้แน่นอนว่าประสงค์จะคิดในอัตราเท่าใด แต่หากไม่ได้กำหนดไว้ศาลจะเป็นผู้กำหนดให้ (the judgment rate) ซึ่งเป็นไปตามสถานที่ที่มีการใช้เงินตามตราสารและเวลาแรกที่อาจคิดดอกเบี้ยได้ *

5. จ่ายเมื่อทวงถามหรือเมื่อถึงกำหนดเวลา

วันถึงกำหนดใช้เงินเป็นวันที่ผู้ทรงมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตราสาร ซึ่ง The Uniform Commercial Code Section 3-108 ได้แบ่งวันถึงกำหนดใช้เงินเป็น 2 ประเภทคือ จ่ายเมื่อทวงถาม และจ่ายเมื่อถึงกำหนดเวลาที่กำหนดไว้

ก. จ่ายเมื่อทวงถาม (On demand)

“จ่ายเมื่อทวงถาม” คือ จ่ายเมื่อผู้ทรงนำตราสารไปยื่นเพื่อทวงถามให้ผู้ออกตราสารหรือผู้ส่งจ่ายใช้เงิน ดังนั้นจึงมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “เมื่อได้เห็น” (at sight) คือผู้ทรงต้องนำ

* The Uniform Commercial Code, Section 3-112 interest

(a) Unless otherwise provided in the instrument, (i) an instrument is not payable with interest, and (ii) interest on an interest-bearing instrument is payable from the date of the instrument.

(b) Interest may be stated in an instrument as a fixed or variable amount of money or it may be expressed as a fixed or variable rate or rates. The amount or rate of interest may be stated or described in the instrument in any manner and may require reference to information not contained in the instrument. If an instrument provides for interest, but the amount of interest payable cannot be ascertained from the description, interest is payable at the judgment rate in effect at the place of payment of the instrument and at the time interest first accrues

ตราสารไปยื่นให้ผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่ายเห็นก่อน การเห็นตราสารจึงเท่ากับการทวงถามให้ชำระเงินนั่นเอง

การจ่ายเงินเมื่อทวงถามอาจจะระบุไว้อย่างชัดเจนในตราสารว่าให้จ่ายเงินแก่ผู้ทรงเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น เช่น การที่ตราสารกำหนดไว้ว่า Payable on "demand" หรือ "sight" หรือ "presentation" หรือหากตราสารที่ไม่ได้ระบุไว้ว่าจ่ายเงินเมื่อใดให้ถือว่าตราสารนั้นจ่ายเงินเมื่อทวงถาม*

ข. จ่ายเมื่อถึงกำหนดเวลา (at a definite time)

"จ่ายเมื่อถึงกำหนดเวลา" คือ ตราสารที่กำหนดเวลาใช้เงินไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถดูได้จากหน้าตราสารนั่นเอง แบ่งเป็น

1. จ่ายในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้
2. จ่ายเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นหรือรับรอง
3. จ่ายในวันที่ระบุไว้แต่มีข้อตกลงให้ต้องชำระหนี้ทันทีเมื่อผิดนัด**

จ่ายในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ เช่น สั่งให้จ่ายเงินในวันที่ 2 เมษายน 2549 โดยอาจจะจ่ายในวันที่ระบุไว้หรือก่อนวันที่ระบุไว้ก็ได้ ดังนี้ผู้ทรงจึงมีสิทธิได้รับเงินอย่างช้าในวันที่ 2 เมษายน 2549 ตามที่ระบุไว้หน้าตัว หรือสั่งให้จ่ายเงินเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ได้ลงในตัว เช่น 30 วันนับแต่วันที่ลงในตัว ซึ่งในที่นี้หมายถึงวันที่ออกตัวนั่นเอง

* The Uniform Commercial Code, Section 3-108(a) "A promise or order is "payable on demand" if it (i) states that it is payable on demand or at sight, or otherwise indicates that it is payable at the will of the holder, or (ii) does not state any time of payment"

** The Uniform Commercial Code, Section 3-108(b) "A promise or order is "payable at a definite time" if it is payable on elapse of a definite period of time after sight or acceptance or at a fixed date or dates or at a time or times readily ascertainable at the time the promise or order is issued, subject to rights of (i) prepayment, (ii) acceleration, (iii) extension at the option of the holder, or (iv) extension to a further definite time at the option of the maker or acceptor or automatically upon or after a specified act or event."

จ่ายเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็นหรือรับรอง เช่นกำหนดว่าจ่ายเมื่อครบกำหนด 30 วันนับแต่ได้เห็น ดังนี้ผู้ทรงต้องนำตราสารนั้นไปแสดงให้ผู้จ่ายหรือผู้ออกตัวเห็นก่อนจึงค่อยเริ่มนับกำหนดเวลา 30 วันตามที่กำหนดไว้ เช่น หากยื่นให้รับรองในวันที่ 1 เมษายน 2549 ก็จะมีวันหนึ่งในวันถัดไปทำให้ครบกำหนด 30 วันในวันที่ 1 พฤษภาคม 2549

จ่ายในวันที่ระบุไว้แต่มีข้อตกลงให้ต้องชำระหนี้ทันทีเมื่อผิดนัด คือ ในตัวเงินจะกำหนดให้ต้องชำระเงินเป็นงวดๆ และมีข้อตกลงให้ต้องชำระหนี้ทันทีหากผิดนัดชำระหนึ่งงวดใดงวดหนึ่ง เช่น กำหนดให้ต้องจ่ายเงินให้แก่ A หรือตามคำสั่งของ A ภายใน 2 ปี แบ่งชำระเป็นรายเดือนคิดเป็น 24 งวด ดังนี้ผู้จ่ายจึงมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินให้ A ทุกๆ เดือน หากผิดนัดไม่ยอมจ่ายเงินให้ A 2 งวดติดกัน ผู้จ่ายต้องรับผิดชอบชำระหนี้ที่เหลือทั้งหมดทันที

3.2.3 หลักกฎหมายเอกรูป: อนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912

อนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 มีลักษณะเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 คือไม่ได้มีหลักกฎหมายว่าด้วยตราสารเปลี่ยนมือโดยเฉพาะ แต่หลักตราสารเปลี่ยนมือจะแทรกอยู่ในบทบัญญัติมาตราต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้¹³

1. ต้องมีคำบอกชื่อของตราสารเปลี่ยนมือ

ตราสารที่จะถือว่าเป็นตราสารที่สมบูรณ์ ตราสารนั้นต้องมีคำบอกชื่อของตราสารเปลี่ยนมือในตราสาร เช่น คำบอกชื่อว่าเป็นตัวแลกเปลี่ยนหรือคำบอกชื่อว่าเป็นตัวสัญญาใช้เงินซึ่งปรากฏในอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 มาตรา 1 และมาตรา 77 ตามลำดับ ดังนี้

Hague Convention, 1912: Article 1 "A bill of exchange must contain:

(1) The designation as a bill of exchange inserted in the body of the instrument itself and expressed in the language used in the execution of such instrument."

¹³ Ernest G. Lorenzen, The conflict of laws relating to bills and notes, (New Haven, Connecticut: Yale University Press, 1919), pp. 20-25.

Article 77 "A promissory note must contain:

(1) The designation of the instrument, inserted in the body of the instrument itself, and expressed in the language used in the drawing up such instrument."

สาเหตุที่ต้องมีคำบอกชื่อของตราสารเพราะต้องการแยกตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินออกจากตราสารประเภทอื่นๆ อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้ต้องมีปัญหาว่าตราสารนั้นจะถือว่าเป็นตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินหรือไม่ องค์ประกอบในข้อนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นจะขาดเสียไม่ได้ หากตราสารใดขาดคำบอกชื่อของตราสารแม้จะมีองค์ประกอบต่างๆ ครบถ้วนก็ไม่ถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ*

2. มีคำสั่งหรือคำมั่นสัญญาว่าจะจ่ายเงินให้เป็นจำนวนแน่นอน

ในตัวเงินต้องมีคำสั่งหรือคำมั่นสัญญาให้จ่ายเงินโดยปราศจากเงื่อนไข ซึ่งเห็นได้จากอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 มาตรา 1(2) ที่บัญญัติว่า "A bill of exchange must contain... (2) an unconditional order to pay a certain sum." และมาตรา 77(2) ที่บัญญัติว่า "A promissory note must contain... (2) an unconditional promise to pay a certain sum."

โดยคำสั่งให้จ่ายเงินนี้อาจจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ด้วยก็ได้ แต่ก็กำหนดได้เฉพาะตัวเงินที่ถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือวันใดวันหนึ่งนับแต่ได้เห็นเท่านั้น หากเป็นตัวเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินแน่นอนจะไม่สามารถคิดดอกเบี้ยได้ หากกำหนดไว้จะถือว่าข้อความที่เขียนไว้เช่นนั้นไม่มีผลเพราะว่าในกรณีนี้จำนวนดอกเบี้ยสามารถทราบได้แล้วแน่นอนตั้งแต่วันที่ออกตัว จึงอาจรวมดอกเบี้ยไว้กับจำนวนเงินที่จะต้องทำให้แก่ผู้ทรงได้¹⁴ อัตราดอกเบี้ยจะต้องกำหนดไว้

* Hague Convention, 1912: Article 2 "an instrument in which any one of the requirements indicated in the preceding articles is wanting, is not valid as a bill of exchange, ..."

¹⁴ Ibid., p. 22.

อย่างชัดเจน แต่หากมิได้กำหนดไว้ให้คิดในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี และหากมิได้กำหนดวันเริ่มต้นคิดดอกเบี้ย ให้คิดแต่วันที่ลงในตั๋วเงิน*

3. ลายมือชื่อของผู้ออกตราสาร

ในตราสารต้องมีลายมือชื่อผู้ออกตราสาร คือ หากเป็นตัวแลกเงินต้องมีลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย (drawer) และหากเป็นตัวสัญญาใช้เงินต้องมีลายมือชื่อผู้ออกตัว (maker) ลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่ายถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือเพราะความรับผิดชอบตามตราสารเกิดขึ้นจากการลงลายมือชื่อ

4. เป็นตราสารที่สามารถโอนกันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ

อนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 จะมีตัวเพียงประเภทเดียวคือตั๋วเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน ไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินจะมีแต่ตัวชนิดระบุชื่อผู้รับเงินเท่านั้น จะไม่มีตัวชนิดผู้ถือ ดังเช่นกฎหมายตั๋วเงินของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพราะอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายตั๋วเงินของประเทศในยุโรป ซึ่งประเทศในยุโรปไม่มีความต้องการตัวชนิดผู้ถือ เพราะตัวชนิดผู้ถือหักค่าชดเชยส่วนลดมากกว่าตัวชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และอาจมีผลกระทบต่อธนบัตร เนื่องจากตัวชนิดผู้ถือจะมีค่าเหมือนธนบัตร¹⁵

ดังนั้นเมื่อมีแต่ตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงินเท่านั้นการโอนยอมทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ ซึ่งการสลักหลังนี้อาจเป็นการสลักหลังเฉพาะหรือสลักหลังลอยก็ได้

* Hague Convention, 1912: Article 5 "In a bill of exchange payable at sight or at a certain time after sight, it may be stipulated by the drawer that the sum shall bear interest. In any other bill of exchange this stipulated shall be deemed not written.

The rate of interest must be indicated in the bill; in the absence of such an indication, it is 5 percent

Interest runs from the date of bill of exchange, if no other date is indicated."

¹⁵ เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 76.

3.3 ผลทางกฎหมายของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

3.3.1 บุคคลที่ลงลายมือชื่อในตราสารต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตราสาร

ตราสารเปลี่ยนมือเป็นตราสารที่ก่อให้เกิดสิทธิของเจ้าหนี้และหน้าที่ของลูกหนี้ให้ต้องรับผิดชอบ ซึ่งความรับผิดชอบนี้เป็นความรับผิดชอบตามสัญญาที่เกิดขึ้นจากการที่คู่สัญญาได้แสดงเจตนาเพื่อจะผูกพันตามตราสารด้วยการลงลายมือชื่อของตนในตราสาร ทำให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งตราสาร จากหลักการดังกล่าวจึงก่อให้เกิดหลัก "ความรับผิดชอบเกิดขึ้นเพราะการลงลายมือชื่อในตราสาร" (Liability based on signature)

การที่คู่สัญญาจะต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้นต้องเป็นการลงลายมือชื่อของตนในตราสารด้วยการแสดงเจตนาด้วยความสมัครใจและมีความรู้สึกนึกคิด มิได้เกิดขึ้นจากการล้าลุ่มลือ ถูกหลอกลวง ถูกขู่เข็ญ ข่มขู่ หรือด้วยการฉ้อฉล และทราบว่าได้ลงลายมือชื่อในตราสาร และผู้ที่ลงลายมือชื่อต้องมีความสามารถครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด เช่นไม่เป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้ไม่มีอำนาจกระทำการแทน เพราะมิเช่นนั้นแล้วการลงลายมือชื่อย่อมเสียเปล่าไม่มีผลตามกฎหมายแต่อย่างใด เพราะนิติกรรมอาจตกเป็นโมฆะได้

หลักกฎหมายที่ว่าบุคคลที่ลงลายมือชื่อของตนในตราสารต้องรับผิดชอบ เป็นหลักที่ค่อนข้างจะเด็ดขาด คือ เมื่อบุคคลใดได้ลงลายมือชื่อในตราสารแล้วบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบ จะโต้แย้งว่าไม่ได้ลงลายมือชื่อไม่ได้ การที่บุคคลใดบอกกับผู้รับโอนตราสารว่าจะใช้เงินให้และได้ลงชื่อไว้ถือได้ว่าบุคคลนั้นได้สมัครใจที่จะผูกพันตนต่อผู้รับโอนที่จะยอมรับผิดตามข้อความที่ได้ระบุไว้ในตราสารนั้น ผู้ลงลายมือชื่อไม่สามารถนำพยานบุคคลหรือพยานเอกสารมาบอกปิดความรับผิดชอบของตนเองได้ และไม่อาจนำพยานบุคคลหรือพยานเอกสารมาสืบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความที่ระบุไว้ในตราสารเป็นอย่างอื่น เหตุที่ต้องสร้างหลักนี้ขึ้นก็เพื่อให้บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตราสารมีความมั่นใจว่าจะไม่ถูกโต้แย้งในสิ่งที่เขาไม่เคยทราบมาก่อน และเกิดความสะดวกในการโอนเปลี่ยนมือ เนื่องจากไม่ต้องไปเสียเวลาในการตรวจสอบถึงความรับผิดชอบหรือเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ไม่ระบุไว้ในตราสารซึ่งตนไม่อาจทราบได้

ความรับผิดชอบของบุคคลที่ลงลายมือชื่อในตราสารแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ขั้นต้น เช่น ความรับผิดชอบของผู้รับรอง ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน และความรับผิดชอบในฐานะ

ลูกหนี้ลำดับรอง เช่น ความรับผิดของผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง หรือผู้รับอาวัล ซึ่งความรับผิดของลูกหนี้ลำดับรองนั้นจะต้องรับผิดต่อเมื่อลูกหนี้ขั้นต้นไม่ใช้เงิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน ย่อมจะต้องรับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงไต พร้อมลายพิมพ์นิ้วมืออ้างเอาเป็นลายมือชื่อในตั๋วเงินไซ้ร้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้นไม่”

หรือตาม The Uniform Commercial Code ก็ได้บัญญัติหลักความรับผิดตามตราสารเกิดขึ้นเพราะการลงลายมือชื่อไว้ในมาตรา 3-401(a) ดังนี้

Section 3-401: Signature

(a) A person is not liable on an instrument unless (i) the person signed the instrument, or (ii) the person is represented by an agent or representative who signed the instrument and the signature is binding on the represented person under Section 3-402.

หมายความว่า บุคคลต้องรับผิดตามตราสารหากได้ลงลายมือชื่อของตนเองหรือเมื่อมีการลงลายมือชื่อโดยตัวแทน และลายมือชื่อที่ลงนั้นย่อมผูกพันตัวการ

พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 23 ก็ได้บัญญัติถึงหลักดังกล่าวไว้เช่นกัน ดังนี้

Section 23: Signature essential to liability

“No person is liable as drawer, indorser, or acceptor of the bill who has not signed it as such: Provided that

(1) Where a person signs a bill in a trade or assumed name, he is liable there on as if he had signed in it own name:

(2) The signer of the name of a firm is equivalent to the signature by person so signature of the name of all person liable as partner in the firm

หมายความว่า บุคคลจะมีความรับผิดตามตั๋วเงินในฐานะผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง หรือผู้รับรองตั๋วเงินต่อเมื่อได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินไว้ในฐานะเช่นนั้น นอกจากนี้หาก

(1) เมื่อบุคคลใดลงลายมือชื่อในตัวโดยอาศัยยี่ห้อทางการค้าหรือชื่อสมมุติ ท่านว่าบุคคลนั้นรับผิดชอบตามตัวเสมือนว่าได้ลงลายมือชื่อของตนเอง

(2) เมื่อหุ้นส่วนคนใดลงลายมือชื่อของห้างหุ้นส่วนในตัว การลงชื่อเช่นนั้นเท่ากับเป็นการลงชื่อของหุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วนนั้น

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นที่บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตราสารไม่ต้องรับผิดชอบหากลงลายมือชื่อที่ลงไว้เป็นการลงโดยปราศจากอำนาจหรือเป็นลายมือชื่อปลอม (มาตรา 1008) หรือแม้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อจะได้กระทำการโดยสมัครใจและไม่ใช่ลายมือชื่อปลอมก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อตราสาร หากปรากฏว่าผู้ลงลายมือชื่อนั้นไม่มีความสามารถหรือบกพร่องเรื่องความสามารถซึ่งในเรื่องความสามารถนี้มีมาตรา 902 บัญญัติไว้ดังนี้ "ถ้าตัวเงินลงลายมือชื่อของบุคคลหลายคนมีทั้งบุคคลผู้ไม่อาจจะเป็นผู้สัญญาแห่งตัวนั้นได้เลย หรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผลไซ้ ท่านว่าการนี้ย่อมไม่กระทบถึงความรับผิดชอบของบุคคลอื่นๆ นอกนั้นซึ่งคงต้องรับผิดชอบตามตัว"

จากมาตรา 902 สรุปได้ว่า บุคคลผู้ลงลายมือชื่อหากเป็น (ก) บุคคลซึ่งไม่อาจเป็นผู้สัญญาได้เลย คือเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติตามกฎหมายที่จะเข้าทำสัญญาได้ เช่น ผู้แทนนิติบุคคลกระทำการขัดต่อข้อบังคับหรือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือ (ข) บุคคลซึ่งอาจเป็นผู้สัญญาได้แต่ไม่เต็มผล คือบุคคลที่ไม่มีความสามารถบริบูรณ์เต็มที่ในการที่จะเข้าทำสัญญา เช่น ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลเหล่านี้ไม่ต้องรับผิดชอบต่อตราสาร แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาคนอื่นๆ กล่าวคือคู่สัญญาคนอื่นๆ ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ จะมาอ้างเหตุที่บุคคลผู้ไม่มีความสามารถหรือความสามารถบกพร่องมาเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของตนเองไม่ได้ เพราะการที่ไม่ต้องรับผิดชอบนี้เป็นเหตุเฉพาะตัว

3.3.2 ลูกหนี้ตามตราสารไม่สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนตราสารที่สุจริต

การที่ตราสารนั้นเป็นตราสารเปลี่ยนมือทำให้ผู้รับโอนตราสารที่อยู่ในฐานะผู้ทรงหากได้รับโอนตราสารนั้นโดยสุจริตก็จะได้รับความคุ้มครอง คือมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามเนื้อความในตราสารนั้นและมีสิทธิดีกว่าผู้ที่โอนตราสารให้ตน แม้ว่าผู้ที่โอนตราสารให้ตนจะไม่มีสิทธิ

ได้รับชำระหนี้ตามตราสารหรือมีสิทธิตามตราสารนั้นบกพร่องก็ตาม เช่น ผู้โอนได้รับตราสารมา โดยไม่มีมูลหนี้ต่อกัน หรือมีมูลหนี้ที่ขัดต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือได้รับโอนตราสารโดยเหตุที่มีการบกพร่องในการแสดงเจตนา เช่น ถูกข่มขู่ ล่อลวง หลอกลวง ซึ่งเหตุดังกล่าวถือว่าเป็นข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ผู้ออกตราสารหรือผู้ที่โอนตราสารให้ ผู้โอน (เจ้าหนี้เดิม) สามารถยกเป็นข้อต่อสู้ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือผู้โอนเพื่อไม่ต้องรับผิดหรือ รับผิดน้อยกว่าที่ปรากฏในตราสารได้ แต่ลูกหนี้ไม่มีสิทธิยกข้อต่อสู้เหล่านั้นขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนซึ่งมี ฐานะเป็นเจ้าหนี้คนปัจจุบันเพื่อไม่ต้องรับผิด แต่มีเงื่อนไขว่าเจ้าหนี้คนปัจจุบันต้องได้รับโอน ตราสารมาโดยสุจริต คือไม่รู้ถึงเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิดและต้องปราศจากความประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรง และหากเป็นตราสารชนิดระบุชื่อต้องได้รับโอนมาโดยการสลักหลังไม่ขาดสาย ดังนั้นผลของการที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือจึงเป็นข้อยกเว้นของหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้รับโอนตราสารที่สุจริตว่าตนจะได้รับความคุ้มครอง แม้ว่าผู้ ที่โอนตราสารให้ตนจะไม่มีสิทธิในตราสารโดยสมบูรณ์ก็ตาม

หลักในเรื่องผลของการโอนตราสารเปลี่ยนมือจะแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องอัน เกิดจากสัญญาอื่นๆ โดยทั่วไป เพราะการโอนหนี้อันเกิดจากสัญญาอื่นๆ ต้องทำการโอนแบบการ โอนหนี้สามัญหรือ “การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง” ซึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ได้กำหนดแบบไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือและต้องม ีการบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น และคำบอกกล่าวหรือ ความยินยอมเงินว่านี้ต้องทำเป็นหนังสือ โดยผลของการโอนแบบนี้แม้ผู้รับโอนจะสุจริตก็ไม่มีสิทธิ ดีกว่าผู้โอน ผู้รับโอนจึงมีสิทธิเพียงเท่าที่ผู้โอนมีอยู่ในขณะโอน ดังนั้น หากผู้โอนไม่มีสิทธิหรือมี สิทธิบกพร่องด้วยเหตุใดๆ ผู้รับโอนย่อมไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องไปด้วย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับโอนที่ สุจริตอยู่ในมาตรา 312, 313¹⁶, 905 วรรค 2 และ 3 ดังนี้

¹⁶ มาตรา 312 และ มาตรา 313 โปรดดูในบทที่ 2 ข้อ 4.2 เรื่อง นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝากเงิน แบบมีบัตรเงินฝากกับผู้รับโอนบัตรเงินฝาก

มาตรา 905 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งได้ปราศจากตัวเงินไปจากความครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวเงินตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้นหา จำเป็นต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่จะได้มาทุจริตหรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่งข้อความในวรรคก่อนนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตัวเงินไม่ว่าเป็นชนิดระบุชื่อหรือชนิดผู้ถือหาก ลูกหนี้มีข้อต่อสู้ใดๆ ลูกหนี้สามารถยกขึ้นใช้ยื่นต่อเจ้าหนี้ผู้โอนได้ แต่จะยกข้อต่อนั้นยันผู้รับโอนที่ สุจริตไม่ได้ เว้นแต่เป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเองหรือเป็นข้อต่อสู้ที่เป็นธรรมดาสืบจาก ลักษณะแห่งตราสารนั้น แต่ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับตัวเงินไว้ต้องอยู่ในฐานะผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคือ ต้องได้รับโอนโดยสุจริต หากเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วผู้ใดจะมาเรียกตัวเงินคืนไม่ได้ แม้ผู้ที่มาเรียกตัวเงินคืนจะเคยเป็นเจ้าของตัวเงินนั้นมาก่อนแต่ตัวได้หลุดมือไปไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ ก็ตาม เจ้าของเดิมจะเรียกตัวกลับไปได้ต่อเมื่อผู้รับโอนได้รับตัวเงินมาโดยทุจริตหรือประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง

นอกจากนี้ในมาตรา 916 ซึ่งบัญญัติว่า “ว่าบุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความผูกพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือผู้ทรง คนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล” กล่าวคือลูกหนี้หรือบุคคลอื่นๆ ที่ ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบตามตัวเงินต่อผู้ทรงได้ว่าผู้ทรงรับชำระหนี้ด้วยตัวเงิน จากผู้ที่ไม่มียุติหรือมีสิทธิบกพร่องซึ่งเกิดจากเหตุอันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่าง ลูกหนี้กับผู้โอนตัวให้กับผู้ทรง ซึ่งข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลหมายความว่า เรื่องใดๆ ที่เป็นความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างลูกหนี้กับผู้รับชำระหนี้ด้วยตัวนั้นจากลูกหนี้ อันมี ผลทำให้ลูกหนี้สามารถยกขึ้นเป็นเหตุอ้างให้ไม่ต้องรับผิดชอบหรือรับผิดชอบน้อยลง แต่ต้องไม่ใช่สิ่งที่ได้ จากตัวเงินนั้นหรือมิใช่สิ่งที่เป็นธรรมดาสืบจากสภาพของตัวเงินนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ชำระหนี้ ด้วยตัวเงินเพราะถูกหลอกลวง ช่มชู้ ไม่มีหนี้ต่อกัน หรือมีมูลหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁷ เช่น ข ใช้ กลฉ้อฉลให้ ก. สลักหลังโอนตัวเงินที่ ก. เป็นผู้ยึดถือให้แก่ ข. แล้ว ข. โอนตัวนั้นให้ ค. ค. จึงเป็น ผู้ทรงมีสิทธิฟ้องให้ ก. ใช้เงินตามตัวนั้น ก. จะต่อสู้ว่าตนถูกกลฉ้อฉล การโอนจึงเป็นโมฆะขึ้น

¹⁷ เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 125.

ต่อสู้ ค. ไม่ได้ ก. จะยกขึ้นต่อสู้ ค. ได้ต่อเมื่อ ค. รู้อยู่แล้วว่า ข. ได้รับตัวเงินมาด้วยกลฉ้อฉลแล้วยังรับโอนไว้ อันเป็นการโอนโดยไม่สุจริตคบคิดกันฉ้อฉล¹⁸

พระราชบัญญัติตัวแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 38 ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ทรงที่สุจริตไว้ดังนี้

Section 38: The right and powers of the holder of a bill as follows

(1) He may sue on the bill in his own name.

(2) Where he is a holder in due course, he holds the bill free from only defect of little of prior parties, as well as frees from personal defenses available to prior parties among themselves, and may enforce payment against all parties liable on the bill.

(3) Where his little is defective (a) if he negotiates the bill to a holder in due course that holder obtains a good and complete little to the bill and (b) if he obtain payment of the bill the person who pays him in due course get a valid discharge for the bill.

หมายความว่า

สิทธิและอำนาจของผู้ทรงตัวเงิน มีดังต่อไปนี้

(1) พ้องคดีตามตัวเงินในนามของตนเอง

(2) เมื่อเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายยอมทรงสิทธิในตัวโดยปลอดจากข้อบกพร่องใดๆ ในสิทธิของคู่สัญญาคนก่อนๆ ทั้งปลอดจากข้อต่อสู้ใดๆ ที่คู่สัญญาเหล่านั้นมีต่อกันเอง กับมีสิทธิที่จะบังคับใช้เงินเอาจากผู้รับผิดชอบตามตัวทุกคน

(3) เมื่อมีข้อบกพร่องในสิทธิของตนเอง หากโอนตัวให้แก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายยอมได้ไปซึ่งสิทธิอันครบถ้วนบริบูรณ์ แม้ผู้ที่โอนตัวให้กับผู้ทรงจะมีข้อบกพร่อง แต่หากปรากฏว่าผู้ทรงได้รับโอนตัวมาโดยสุจริตยอมได้รับโอนไปซึ่งเมื่อได้รับใช้เงินจากผู้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายคนใด ผู้ใช้เงินคนนั้นยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น

¹⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 13.

The Uniform Commercial Code Section 3-202 เรื่อง negotiation subject to rescission ของสหรัฐอเมริกาบัญญัติไว้ดังนี้

Section 3-202: Negotiation subject to rescission

(a) Negotiation is effective even if obtained (i) from an infant, a corporation exceeding its powers, or a person without capacity, (ii) by fraud, duress, or mistake, or (iii) in breach of duty or as part of an illegal transaction.

(b) To the extent permitted by other law, negotiation may be rescinded or may be subject to other remedies, but those remedies may not be asserted against a subsequent holder in due course or a person paying the instrument in good faith and without knowledge of facts that are a basis for rescission or other remedy.

หมายความว่า การโอนตราสารเปลี่ยนมือคงมีผลสมบูรณ์แม้ว่าจะได้รับโอนมาจากผู้เยาว์, หรือบริษัทที่โอนตัวเงินเกินขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท, หรือบุคคลที่ไร้ความสามารถ, หรือได้รับโอนมาโดยการหลอกลวง การข่มขู่ สำคัญผิด, หรือได้รับโอนมาโดยการผิดสัญญาหรือข้อสัญญาหลักไม่ชอบด้วยกฎหมาย, หรือแม้มีการผิดสัญญาของคู่สัญญาใดคู่สัญญาหนึ่งในตัวเงินหรือเป็นส่วนหนึ่งของนิติกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่ทำให้การโอนตราสารบกพร่องและผู้รับโอนตราสารโดยชอบยอมได้สิทธิดีกว่าผู้โอน เพื่อที่จะทำให้เป็นไปตามกฎหมาย การโอนอาจถูกยกเลิกหรือเพิกถอน แต่การยกเลิกเพิกถอนไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือผู้จ่ายเงินตามตราสารโดยสุจริตและไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงในการถูกยกเลิกเพิกถอนโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวสรุปได้ว่า การโอนตราสารมีผลทำให้ตราสารมาอยู่ในความครอบครอง และบุคคลใดๆ ก็ตามที่มีตัวเงินอยู่ในความครอบครองยอมถือว่าเป็นผู้ทรง โดยไม่สนใจว่าการโอนนั้นจะโอนโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับตราสารแต่ละประเภทด้วย เช่น ผู้ซื้อส่งจ่ายเช็คหรือตัวเงินชนิดจ่ายให้แก่ผู้ถือให้แก่ผู้ขาย ต่อมามีคนมาขโมยตัวก่อนที่ผู้ขายจะสลักหลังตัว คนขโมยก็เป็นผู้ทรง การสลักหลังตัวของผู้ขายไม่มีความจำเป็นในการเปลี่ยนมือ แต่ในทางกลับกัน หากเป็นตัวชนิดระบุชื่อ ถ้าผู้ซื้อส่งจ่ายในนามผู้ขาย หากขโมยได้ขโมยตัวก่อนผู้ขายสลักหลังและปลอมลายมือชื่อผู้ขาย ขโมยก็ไม่ใช่ผู้ทรง หรือหากผู้ไม่มีอำนาจได้สลักหลังลง

ลายมือชื่อผู้ขายและโอนตัวไป ผู้รับโอนก็ยอมไม่ใช่ผู้ทรง¹⁹ และการโอนตราสารหากทำถูกต้องตามแบบวิธีของตราสารแต่ละประเภท แม้ผู้โอนตราสารอาจมีความบกพร่องใดๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อผู้โอนคนหนึ่งไม่มีสิทธิในตัวเงินนั้น เช่น เป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต ผู้ไร้ความสามารถ หรือบุคคลล้มละลาย หรือเป็นการกระทำนอกเขตวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล หรือการโอนนั้นเกิดขึ้นโดยเหตุอันมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น กลฉ้อฉล ช่มชู้ สำคัญผิดและได้โอนตัวต่อไปให้แก่ ผู้รับโอนและอาจมีการโอนตัวต่อไป ให้กับผู้รับโอนคนปัจจุบัน ผู้รับโอนตัวเงินก็ยังมีสิทธิโดยสมบูรณ์หากเป็นผู้รับโอนโดยสุจริต เพราะตัวเงินเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือกันได้ง่าย หากไม่ให้ความคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตที่ได้รับความเสียหายแล้ว ก็คงจะไม่มีบุคคลโดยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงิน เนื่องจากต้องสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสมบูรณ์ในสิทธิของผู้โอนที่มีอยู่ หรือเกี่ยวกับลูกหนี้คนอื่นๆ ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินก่อน

3.3.3 ผู้รับโอนตราสารมีสิทธิเรียกร้องตามตราสารในนามของตนเอง

การโอนตราสารมีผลทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิต่างๆ มาในฐานะเจ้าของตัวเงิน เช่น สิทธิในการเรียกเก็บเงินตามตัวในนามของตนเองได้ และหากลูกหนี้ไม่ยอมชำระให้ก็มีสิทธิฟ้องคดีลูกหนี้ในตัวเงินนั้นด้วยตนเอง การฟ้องคดีดังกล่าวไม่ใช่ในฐานะตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจจากผู้โอนตัวให้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เดิม แต่เป็นการใช้สิทธิฟ้องคดีในนามตนเอง ดังเช่นที่พระราชบัญญัติตัวแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 38(1) บัญญัติไว้ และเมื่อใช้สิทธิเรียกเก็บเงินตามตัวแล้ว ผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ก็รับผลประโยชน์จากการใช้สิทธินั้นไว้เพื่อตนเองได้เนื่องจากไม่ใช่ตัวแทนของผู้โอน และเมื่อมีการโอนตัวให้กับผู้รับโอนแล้ว ผู้รับโอนจึงเป็นเจ้าหนี้คนใหม่แทนที่ผู้โอน ผู้โอนจึงหมดสิทธิในตัวเงิน เว้นแต่ในบางกรณีเช่นในกรณีที่ผู้โอนได้ใช้เงินให้เจ้าหนี้

¹⁹ Richard E. Speidel, Steve A. Nickles, *Negotiation Instrument and Check in a nutshell*, (St. Paul, Minn: West Publishing Company, 1982), pp 209-210.

หรือผู้ทรงไปและได้รับโอนตัวกลับคืนมาและประสงค์จะไล่เบี้ยผู้ที่เป็นลูกหนี้ของตนในตัวเงินนั้น (ถ้ามี) แต่จะไล่เบี้ยบุคคลที่เคยโอนตัวให้ตนไม่ได้ เพราะบุคคลนั้นเป็นเจ้าของของผู้โอนตามตัวเงิน²⁰

การที่ผู้รับโอนได้รับโอนสิทธิตามตราสารมาโดยสมบูรณ์และสามารถใช้สิทธิเรียกร้องหรือบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้ในนามของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารนั้นให้ตน เป็นเพราะการที่หนังสือตราสารเปลี่ยนมือมีข้อความให้จ่ายเงินตามคำสั่งของผู้รับเงินซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกระบุชื่อไว้โดยเฉพาะเจาะจงไม่ใช่เป็นแต่เพียงผู้ครอบครองตราสารเท่านั้น หากมีการโอนตราสารกันต่อไปก็ต้องมีหลักฐานว่าตนได้รับโอนตราสารจากผู้รับตราสารคนแรกที่มีข้อความปรากฏอยู่ในตราสารโดยการสลักหลังและส่งมอบ และหากมีการโอนตราสารนั้นต่อไปก็ต้องมีหลักฐานว่ามีการสลักหลังกันต่อไป ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ตลอดไปจนถึงผู้รับโอนคนสุดท้าย ส่วนกรณีที่เป็นตราสารที่ให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือยอมแสดงให้เห็นว่าบุคคลใดก็ตามที่ครอบครองตราสารอยู่เป็นผู้ถือและเป็นผู้ทรงตราสารนั้น จึงทำให้ผู้รับโอนมีฐานะเป็นเจ้าของนี้ตามตราสารและมีสิทธิที่จะส่งมอบตราสารให้กับผู้ใดก็ได้ ดังนั้นผู้รับโอนตราสารไม่ว่าชนิดระบุชื่อหรือชนิดผู้ถือจึงเป็นเจ้าหนี้ตราสารโดยอาศัยสิทธิของตนเองไม่ได้อาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารแต่อย่างใด²¹

ในกรณีจึงต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องในกรณีทั่วไปซึ่งกฎหมายกำหนดแบบไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือพร้อมทั้งบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวไปยังลูกหนี้ด้วย การบอกกล่าวการโอนจึงเปรียบเสมือนเป็นหลักฐานแห่งการโอน ซึ่งเป็นการรับโอนมาซึ่งสิทธิของผู้โอนและเป็นการใช้สิทธินั้นโดยอาศัยสิทธิของผู้โอน ผู้รับโอนจึงมีสิทธิเท่าผู้โอน การฟ้องคดีหรือใช้สิทธิเรียกร้องผู้รับโอนจึงต้องทำในฐานะที่เป็นตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจมาจากผู้รับโอน

3.3.4 ลูกหนี้ผู้รับผิดชอบตามตราสารมีได้ไม่จำกัดจำนวน

แต่เดิมการโอนสิทธิเรียกร้องแบบทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการโอนแบบ assignable ที่มีวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง หรือการโอนแบบ

²⁰ เสาวนีย์ อัครวจน, "การโอนสิทธิตามตัวเงิน: ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และการพัฒนาของกฎหมาย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 25.

²¹ Rudolf Huebner, *A history of Germanic Private Law*, pp. 570-571.

transferable เมื่อผู้โอนได้โอนสิทธิมายังผู้รับโอนแล้วสิทธิต่างๆ ย่อมโอนจากผู้โอนมายังผู้รับโอน ในฐานะเจ้าหนี้คนใหม่ ผู้โอนที่เป็นเจ้าหนี้เดิมจึงใช้สิทธิเรียกร้องตามสิทธิสัญญาที่เคยมีอยู่แต่เดิม ไม่ได้ และเมื่อมีการโอนสิทธินั้นให้กับผู้รับโอนคนต่อไป ลูกหนี้ตามสัญญาโอนสิทธิเดิมคือผู้โอน รายแรกก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้รับโอนคนปัจจุบัน เพราะเมื่อได้มีการทำสัญญาโอนสิทธิโดยสมบูรณ์ แล้วผู้โอนย่อมหลุดพ้นความรับผิด²² อันเนื่องมาจาก “หลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา” (privity of contract) ซึ่งหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา คือ สัญญาย่อมมีผลผูกพัน ระหว่างบุคคลผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้น บุคคลภายนอกไม่มีสิทธิอ้างว่ามีสิทธิหรือถูกบังคับให้ปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาได้ หรือที่เรียกในกฎหมายโรมันว่า “หลักซึ่งจำกัดให้สัญญามีผลผูกพันเฉพาะต่อ คู่สัญญาเท่านั้น” (alteri stipulari nemo potest) แต่สำหรับตราสารเปลี่ยนมือนั้นเมื่อมีการออกมาแล้วสามารถโอนต่อไปได้และผู้รับโอนสามารถโอนตราสารนั้นไปให้ผู้อื่นต่อๆ ไปได้ โดยผู้ที่ยัง ครอบครองตราสารนั้นต้องรับผิดชอบ ทำให้คู่กรณีต้องรับผิดชอบตามตราสารมีได้โดยไม่จำกัดจำนวน

ผลจากการที่เป็นตราสารที่คู่สัญญาสามารถโอนไปได้โดยไม่จำกัดจำนวนโดยการสลักหลัง และส่งมอบกันต่อๆ ไป จึงทำให้เกิดหลักที่สำคัญขึ้นมาคือ “Accumulation of Secondary Contract” คือเป็นการเพิ่มลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารทุกครั้งที่มีการโอนเปลี่ยนมือ ซึ่งการที่มีลูกหนี้เพิ่ม มากขึ้นผลประโยชน์ของผู้ทรงก็มีมากขึ้นด้วย กล่าวคือ ผู้ทรงสามารถเรียกร้องไม่เฉพาะแต่ผู้ออก ตราสารให้รับผิดชอบเท่านั้น ยังเรียกร้องต่อผู้สลักหลังตราสารคนอื่นๆ ได้ด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นการ เพิ่มตัวลูกหนี้และลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง โดยที่ผู้สลักหลังแต่ละคนจะอ้างหลัก ความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างคู่สัญญามาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดไม่ได้ เช่น แดงออกเช็คสั่ง ธนาคารจ่ายเงินให้ดำ ดำสลักหลังและส่งมอบเช็คให้ขาว ขาวสลักหลังและส่งมอบเช็คให้ม่วง ม่วงจึงเป็นผู้ทรงเช็คมีสิทธิเรียกร้องให้แดงในฐานะผู้สั่งจ่าย ดำและขาวในฐานะผู้สลักหลังจ่ายเงิน ตามเช็คให้แก่ตนได้ ถ้าหากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ซึ่งหากพิจารณาตามหลักทั่วไปการที่แดง ออกเช็คสั่งธนาคารจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ดำเป็นสัญญาตัวเงินและมีผลบังคับเฉพาะแดงกับดำที่ เป็นคู่สัญญาต่อกันเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างคู่สัญญา

²² กัลยา ตีระเศรษฐเสมา, “แนวทางในการพัฒนาตราสารการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย (ศึกษาที่.ซี.ดี.เป็นตัวอย่าง),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 75.

เมื่อคำสั่งหลังและส่งมอบเช็คให้ชาวและต่อมาชาวได้สั่งหลังและส่งมอบเช็คให้ม่วง ถ้าหากนำหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างคู่สัญญามาใช้แล้วจะเห็นได้ว่าระหว่างม่วงกับดำหาได้มีการทำสัญญาระหว่างกันไม่ จึงไม่มีความผูกพันระหว่างม่วงกับดำ ม่วงจะบังคับให้ดำรับผิดชอบไม่ได้ ซึ่งหากบังคับตามหลักทั่วไปตามที่ได้อธิบายมาจะทำให้ไม่มีผู้ได้รับเงินจากอีกคนหนึ่ง เพราะหากผู้เงินที่ตนรับโอนมาไม่อาจเรียกเก็บเงินได้ ผู้รับโอนไม่อาจเรียกร้องเอาจากผู้โอนหรือบุคคลใดๆ ได้ ดังนั้นหลัก Accumulation of Secondary Contract จึงเกิดขึ้นในมูลหนี้ตามสัญญาที่มีตราสารเปลี่ยนมือ ก่อตั้งสิทธิและความรับผิดชอบระหว่างคู่สัญญา จากหลักนี้จึงเกิดผลว่าเมื่อมีการสั่งหลังโอนตราสารกันทุกครั้งที่เกิด Secondary of Contract ระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนคนต่อๆ ไปทุกคน ฉะนั้นเมื่อนำหลักมาปรับกับตัวอย่างข้างต้น เมื่อคำสั่งหลังและส่งมอบตัวให้ชาว ชาวสั่งหลังและส่งมอบตัวให้ม่วง ดำจึงต้องรับผิดชอบต่อชาวและม่วงผู้รับโอน ส่วนชาวต้องรับผิดชอบต่อม่วง ส่วนแดงต้องรับผิดชอบต่อดำตามหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างคู่สัญญา²³

หลัก Accumulation of Secondary Contract ได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 914 ที่บัญญัติว่า "บุคคลผู้สั่งจ่ายหรือสั่งหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำมายื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว และถ้าตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดีหรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สั่งหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สั่งหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินแล้ว"

มาตรา 967 บัญญัติว่า "ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้สั่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สั่งหลังก็ดี หรือผู้รับอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง"

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ย่อมมีแก่บุคคลซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้นในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

²³ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 14-16.

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่งซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน"

จึงสรุปได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 และมาตรา 917 กำหนดให้ทุกครั้งที่มีการโอนตัวเงินจะเป็นการเพิ่มตัวลูกหนี้ที่ต้องรับผิด โดยผู้ทรงสิทธิเรียกให้ผู้ส่งจ่ายผู้ออกตัว ผู้รับรอง และผู้สลักหลังรับผิดได้ โดยอาจจะเรียกให้บุคคลเหล่านี้รับผิดชอบร่วมกันในฐานะลูกหนี้ร่วมหรือให้รับผิดชอบเรียงตัวไปก็ได้โดยไม่ต้องเรียงตามลำดับที่คนเหล่านั้นเข้ามาผูกพัน ซึ่งบุคคลที่ต้องรับผิดนี้ไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันกันตามสัญญามาก่อน และหากบุคคลเหล่านี้ได้ใช้เงินให้กับผู้ทรงไป บุคคลผู้นั้นย่อมอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของหนี้คนใหม่ จึงมีสิทธิมาไล่เบี้ยกับคู่สัญญาคนก่อนๆ ให้ต้องรับผิดชอบใช้เงินแก่ตนได้